

STIMA DE SINE – INDICATORUL ADAPTĂRII SOCIALE A SENIORILOR

SELF-ESTEEM – INDICATOR OF SOCIAL ADJUSTMENT OF SENIORS

Liliana SALCUȚAN, ORCID: 0000-0002-6161-4407
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 316.614:159.923.2-053.9

e-mail: lilianasalcutan@gmail.com

Major changes in Moldovan society have recently begun to reflect the consequences of ageing on various population groups, including senior citizens. The proportion of people aged 65 and over increased between 2014 and 2020 from 10.9% to 14.4%.

Self-esteem, becomes a stable indicator in ensuring the social adaptation of seniors in social life. This term is among the terms “self-esteem” and “self-confidence”, which originate in the formation of the “I-ness” of each personality, which is built, internalised and strengthened only through interaction with other members of society.

The reason for choosing this topic of study is the often discriminatory opinion of society towards older people who are treated with more negative values and at the same time have low self-esteem and an unsatisfactory opinion of the life they live.

The correlation self-esteem - self-esteem - self-confidence, forms a terminological triangulation, which permanently complement each other, becoming decisive in the exposition of the object of research.

The group of senior interviewees (31) participated in a semi-structured interview in March-May 2021, having the opportunity to express their opinion on the topics: who is responsible for the care of the elderly; how they feel in today's society; to assess their level of happiness; to offer recommendations, etc., based on the interviews applied the following answers were obtained: passive person (with low/negative self-esteem) or active person (with positive self-esteem), the intermediate or medium variant (with neutral self-esteem) was also selected.

Keywords: *Social adjustment, successful old age, active person, senior, self-esteem.*

INTRODUCERE

Schimbările majore produse în societatea moldovenească au început în ultimul timp să reflecte consecințele îmbătrânirii asupra diverselor grupuri de populație, printre care sunt și seniorii. Proporția persoanelor în vârstă de 65 de ani și peste a crescut între anii 2014 și 2020 de la 10,9% la 14,4%. Conform prognozelor CCD, ponderea acestui contingent se va majora până la 23-24% către anul 2040. Proporția persoanelor în vârstă de 70 de ani și peste va crește de la 8% până la 17,2%. Totodată, contextul social și economic complex al Republicii Moldova are un impact important asupra situației persoanelor vârstnice și oportunităților de valorificare a potențialului acestora [1].

Stima de sine devine un indicator stabil în asigurarea adaptării sociale a seniorilor în viața socială. Acest termen se regăsește printre termenii „respectul de sine” și „în-

crederea în sine”, care își au originea în formarea „EU-lui” fiecărei personalități, care se construiește, interiorizează și se întărește doar prin interacțiunea cu ceilalți membri ai societății. Unul dintre cele mai importante impulsuri omenești îl constituie tendința exprimării propriei personalități ce este manifestată pentru a face față integrării în toate sferile vieții sociale. Dar mult mai complicat este procesul de exteriorizare a impulsurilor la vârste înaintate.

Motivul alegerii acestei teme de studiu se regăsește în opinia adesea discriminatorie a societății față de vârstnici care sunt tratați cu valori mai mult negative și în același timp având o stimă de sine scăzută și o opinie nesatisfăcătoare față de viața pe care o trăiesc.

Eforturile țării de a promova o îmbătrânire sănătoasă și activă și-au adus aportul încă de la aderarea Republicii Moldova, ca membră a Comisiei Economice a Națiunilor Unite pentru Europa, în anul 2002 la Planul Internațional de Acțiuni de la Madrid privind Îmbătrânirea (MIPAA) [2], angajându-se să ia măsuri care vor răspunde provocărilor îmbătrânirii demografice și de integrare a acesteia în politicile naționale. Astfel, eforturile statului treptat au fost orientate spre asigurarea implementării celor 10 angajamente stipulate în Strategia Regională pentru Implementarea acestuia (MIPAA/SRI), care vor putea oferi o stimă de sine satisfăcătoare, promovând îmbătrânirea activă, sănătoasă și reușită la toate nivelele societății [3].

Explicația oferită de abordările funcționalistă și a conflictului își centrează atenția asupra rolului activ și menținerii bunăstării fizice și mintale a seniorului, lucru ce poate fi adaptat doar în societate. Instituțiile sociale precum familia, grupul profesional și situația privind modul de trai (privită individual) sunt surse importante ale conceptului stimei de sine al unei persoane, care, la rândul său, afectează satisfacția față de viață [4, p. 48]. Vârstnicii sunt percepuți ca membri activi sau pasivi ce se pot implica în modelarea propriei vieți.

Corelația *stima de sine – respect de sine – încrederea de sine* formează o triangulare terminologică, care permanent se completează reciproc, devenind decisive în expunerea obiectului cercetării. Corelația de care se conduce autorul este, pe de o parte, o caracteristică a situației actuale reale a persoanei și, pe de altă parte –, a stării de sănătate a acesteia.

MATERIAL ȘI METODĂ

Scopul cercetării a fost de a măsura nivelul de satisfacție de viață a seniorilor, stabilind poziția acestora în comunitate. Aceasta ne-a permis să identificăm nivelul stimei de sine a seniorilor reflectat prin prisma stabilirii gradului de adaptare a acestora la viața socială.

Ipoteza de bază a cercetării constă în dependența dintre succesul procesului de adaptare și gradul autoperceperii stimei de sine. Cu cât mai reușit a fost acest proces, al integrării vârstnicului în aceste condiții, cu atât mai bună trebuie să fie atitudinea față de autoperceperea proprie.

Ipotezele cercetării de la care pornim se axează pe faptul că autoperceperea stimei de sine a persoanei vârstnice este structurată în baza următoarelor componente: evaluarea mediului intern sau a situației reale a persoanei (*stare de sănătate, tipologia*

problemelor, dispoziție, starea de fericire trăită, optimism/pesimism); evaluarea mediului extern al persoanei (*perceperea situației sociale și politice din țară*) și autoperceerea proprie în cadrul acestor elemente.

Grupul seniorilor intervievați (31) a participat în perioada *Marie - Mai 2021* la un interviu semistructurat, având posibilitatea de a-și exprima opinia la subiectele: cui îi revine îngrijirea vârstnicilor; cum se simt ei în societatea actuală; să-și evalueze gradul de fericire; să ofere recomandări etc. În baza interviurilor aplicate au fost obținute următoarele răspunsuri: persoană *pasivă* (cu o stimă de sine scăzută//negativă) sau *activă* (cu o stimă de sine pozitivă), fiind selectată și varianta *intermediară* sau *medie* (cu o stimă de sine neutră).

Acest subiect a devenit elementul-cheie ce vine să opereze cu pozițiile frecvent întâlnite în societate, și anume: participă activ în munca profesională; are probleme de sănătate, necesită ajutor și susținere, este integrat parțial sau deplin în viața familială în calitate de (*îngrijitor al unei rude, supraveghetor/educator al nepoților*); *este implicat în ajutorarea vecinilor; este angajat parțial în muncă; ocazional implicat în activități agricole; are grijă de un cuplu de seniori/ vecini* etc. Toate acestea devin importante în determinarea stimei de sine pentru vârstnici.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Cuvântul „*activ*” se referă la participarea continuă la viața socială, economică, culturală, spiritual și la problemele civice și semnificative nu doar capacitatea de a fi activ fizic în societate sau de a participa la muncă fizică, dar și de a fi un reprezentant activ al familiei și al comunității, al instituțiilor sociale la care aderă [5]. Corelația termenilor *pasiv* și *activ* stabilește gradul de satisfacție a seniorilor de viața publică, de situația socioeconomică din țară, de starea individuală a fiecăruia, de implicarea lor în activități de voluntariat oferit altor seniori care necesită ajutor și susținere din partea comunității.

Tabel

Poziția, studiile și starea civilă a seniorilor

Grupe de vârstă	Cum mă simt eu?			Starea civilă				Studii			
	Pasiv	Neutru	Activ	Văduv	Căsătorit	Divorțat	Celibatar	Medii Incomplete	Medii de cultură generală	Profesionale tehnice	Superioare
57-64 ani	5	-	4	-	6	1	-	4	3	3	1
65-74 ani	6	2	4	3	7	1	1	3	4	3	1
75 și peste	7	1	2	5	5	1	1	3	4	1	1
Total	18	3	10	8	18	3	2	10	11	7	3

Sursă: Interviu semistructurat: *Cum mă simt eu? Martie - Mai 2021*. (N=31)

În baza studiilor și dorinței de implicare a fiecăruia în viața socială și comunitară, am solicitat de la fiecare senior să specifice *Cum mă simt eu?*, fiind obținute opinii subiective, în care dintre cei 31 de vârstnici 18 se consideră *pasivi*, care, din diferite motive, în mare parte prin prezența și acutizarea problemelor de sănătate, nu-și pot schimba opinia, dar și a lipsei de implicare în viața culturală a comunității, preiau modelul pasivității.

Conform datelor prezentate în Tabel, putem identifica portretul psihosocial al seniorului interviuat: studiile deținute de către seniori în cazul a 21 dintre ei revin celor cu *studii medii incomplete* – 10 și 11 persoane au *studii medii de cultură generală*. Grupul ce se poate bucura de o susținere din partea societății este cel ce are *studii profesionale tehnice* sau de specialitate, reprezentat de 7 seniori și doar 3 persoane au *studii superioare*. În cazul ultimelor 10 persoane putem afirma că acestea se pot bucura de valori bune ale pensiei, continuând să fie active, cu toate că au intrat în vârsta înțelepciunii.

În cadrul acestui interviu, vârstnicii au avut posibilitatea de a menționa actorii societății care trebuie să le poată de grijă, fiind obținute opinii diferite, și anume: IIA_10 „*statul trebuie să îngrijească, să răpsundă de bătrâni, ei au muncit pentru acest stat și el urmează să le ofere pensii decente, dar nu bănușii pe care îi dă lor*”, iar IIA_9 a menționat că, „*deoarece copiii au deja problemele lor, statul trebuie să răspundă de fiecare bătrân*”. Efortul statului în acest sens are un alt rol expus de II_7, și anume „*statul ne oferă suport prin grupurile de persoane formate care ne aduc apă, ne taie lemne (Vârzărești, Nisporeni)*”. Rolul statului se regăsește în fiecare opinie, deoarece toți seniorii interviuați s-au referit la beneficierea de pensie, care depinde foarte mult de stagiul de cotizare și perioada lucrată a fiecăruia dintre ei.

Seniorii au venit cu recomandări la adresa statului pentru a le fi îmbunătățite condițiile. Astfel IIA_16 recomandă statului „*să ofere pensii și salarii bune pentru noi, prețuri permanente verificate și accesibile. Pentru a îmbunătăți viața, statul trebuie să-și îndeplinească obligațiile față de cetățeni*”; IIA_31: „*Statul trebuie să intervină în îmbunătățirea vieții vârstnicilor și să-i ajute pe cei singuratici*”; IIA_12: „*pentru a îmbunătăți viața vârstnicilor, statul trebuie să organizeze mai multe activități serale. Suntem toată ziua acasă și vrem să mergem și să ne odihnim*”.

Seniorii implicați în interviu au trebuit să menționeze problemele cu care se confruntă, cele mai stringente fiind: în opinia II_5 „*problemele de sănătate, datorită faptului că majoritatea lucrului pe care-l face implică efort fizic, am dureri de spate și dureri musculare*”, iar în opinia II_14 „*medicamentele sunt scumpe și serviciile sanitare sunt de proastă calitate*”. Opinia mai mult pesimistă cu o conotație negativă s-a regăsit la seniorii care cel mai frecvent apelează la aceste servicii, unii dintre ei au devenit dependenți de intervențiile lor.

Totuși, a fost destul de dificil să diferențiem problemele vârstnicilor, deoarece mai mulți dintre ei se confruntă cu o gamă întreagă de probleme, printre care: IIA_19 „*cu probleme de sănătate, lipsa de bani, medicamente scumpe, lipsa unui loc de muncă, fiindcă aș vrea să mai lucrez, dar nimeni nu te ia la lucru, dacă ești bolnav*”; IIA_28 „*cu probleme de relaționare (de comunicare) cu fostul soț*”, iar IIA_17 „*cu probleme de*

sănătate, lipsa copiilor de acasă, nu mă pot obișnui cu viața de după pensie, nu pot face față acestor provocări pentru că sunt văduvă”.

Opinii separate au creat o încredere în stima de sine a seniorilor, ceea ce i-a făcut să creadă în viitor, care le va da o siguranță mult mai mare, și anume: „Statul trebuie să mărească pensiile și să ofere servicii medicale calitative, să mărească numărul de foi sanatoriale gratuite, iar pentru a îmbunătăți viața nu trebuie să întreprindă operațiuni de majorare a prețurilor la serviciile comunale și la produsele alimentare”.

Pentru seniorii care continuă să fie activi și se bucură de viață, procesul de îmbătrânire este cel mai frecvent asociat cu bătrânețea reușită, ceea ce este pentru ei un aspect benefic. Termenul „îmbătrânire cu succes” a fost utilizat pe scară largă în literatura de specialitate, cu toate că nu există un termen unificat. Conceptul a fost propus pentru prima dată de Havighurst în 1961, care a definit îmbătrânirea de succes ca fiind „longevitate” și „satisfacție în viață” [6 p. 32].

Seniorii au fost rugați să-și evalueze gradul de fericire: IIA_4 „mă consider o persoană fericită pentru că toți copiii sunt acasă”; IIA_6 „sunt nefericit, deoarece copiii sunt plecați de acasă, iar pentru a-mi asigura traiul muncesc de dimineață până seara”; IIA_7 „mă pot autodeservi și de aceea mă consider fericită”.

Pentru a avea o bătrânețe reușită, a menționat IIA_11, „persoanele trebuie să se îngrijească din tinerețe, să ducă o viață sănătoasă, să-și păstreze sănătatea, să fie active, să se autodeservească. Dacă îmbătrânesc, atunci pe ele trebuie să le îngrijească tinerii, voluntarii și rudele. Sunt o persoană fericită. Ar fi bine ca pensia să fie mai mare pentru a duce un trai decent, pentru a putea trăi la bătrânețe fără a munci (cam 5000 de lei)”. În același timp, seniorii au regăsit această întrebare plină de pesimism, fapt ce pe unii i-a întristat foarte mult, în unele cazuri această întrebare a fost lăsată fără răspuns, iar în alte cazuri a existat posibilitatea expunerii situației reale pe care o are persoana, și anume: IIA_23 „mă simt o **persoană inutilă**, deoarece statul nu are nevoie de pensionari. Guvernul consideră că suntem o „povară” și nu putem beneficia de ajutor. Oamenii sunt nevoiți să supraviețuiască, pentru că pensiile sunt mici”, iar IIA_21 s-a referit la situația reală a societății, făcând comparație cu vremurile anterioare, în care „prețurile erau mici și salariile mari, viața era satisfăcătoare. La momentul actual nu mă pot îngriji și am nevoie de ajutor din partea membrilor familiei și a copiilor, care sunt departe și nu pot veni. Mă consider fericit doar atunci când familia este completă și nepoții vin acasă, iar când copiii se „duc” în străinătate îmi „trece” fericirea”.

Analiza conceptului „stima de sine” constituie unul dintre factorii-cheie ai dezvoltării și promovării proceselor benefice în societate, deoarece doar în baza acestora poate fi evaluată reprezentativitatea reformelor ce se desfășoară în societate. Din momentul acceptării unora dinrte aceste caracteristici (individuale, sociale și culturale), seniorul se face obligat să se integreze, prin stima de sine neutră sau joasă, în procesele sociale existente, fiind permanent nemulțumit de rezultatul acestora. Însă și mai complicat pentru acesta este să „renunțe” la a-și schimba poziția, fapt ce lipsește în societatea noastră.

În acest sens, a fost important să fixăm parametrii stimei de sine, ceea ce ne-a permis integrarea seniorilor în anumite grupuri, – proces integru și complex. În baza asimilării rezultatelor obținute au fost elaborate caracteristicile de adaptare a vârstnicilor la viața socială, printre care:

1. Gradul de satisfacție de viață.
1. Autoperceperea propriei situații reale în condițiile actuale.
2. Prezentarea viitorului de către vârstnic.

Dacă la seniorii intervievați stima de sine se evaluează prin indicatorii *neutră* și *joasă*, rezultate ce ar trebui să ne îngrijoreze, stabilind „prețul reformelor” și căutând soluții reale de schimbare a acestor atitudini.

Analiza cercetării a stabilit faptul că nivelul stimei de sine în mare parte depinde de posibilitatea implicării în activitățile localității, de dorința și gradul de participare, dacă acest proces a fost demarat. Luând în calcul diversitatea de răspunsuri, am clasificat stima de sine după cum urmează:

1. Stima de sine înaltă /pozitivă specifică fiind persoanelor care au o imagine foarte bună despre procesul bătrâneții, care sunt implicate într-o diversitate de activități ce le oferă o satisfacție a vieții, au o stare bună de sănătate, preferă să fie implicate în viața socială și culturală a comunității. Din 31 de seniori intervievați doar aproape fiecare al 3-lea interviat se poate bucura de o bătrânețe „reușită”. Această formă de stimă este specifică persoanelor active din punct de vedere social și economic.

2. Stima de sine medie/neutră a fost menționată de vârstnicii care au un grad mediu de implicare, specific fiind doar pentru 3 seniori care doar dintr-o diversitate de motive nu s-au putut determina cu poziția. Acestei forme îi este specific

3. Stima de sine joasă/negativă fiind caracteristică persoanelor vârstnice situația materială a cărora este defavorizată și aceștia din lipsa surselor materiale întâmpină adesea o diversitate de probleme, predominante fiind de sănătate, sărăcia, singurătate, probleme de comunicare cu rudele, alți membri de familie și chiar comunitate. Aceste dificultăți le creează un avantaj de griji și lipsuri, devenind cel mai frecvent consumatori ai serviciilor sociale, unii dintre care beneficiază la „nesfârșit” de o diversitate de prestații și ajutoare.

În urma analizei situației vârstnicilor, un rol important îl are integrarea vârstnicilor în 2 categorii de bătrânețe (I – bătrânețe reușită și II – Bătrânețe nereușită). Caracteristicile fiecărei forme sunt menționate mai jos:

1. Bătrânețe reușită sau „**de succes**” caracteristică persoanelor ce au avut capacitatea de a se adapta ușor la condițiile societății în schimbare, au avut norocul să beneficieze de condiții bune de viață, de pensie bună, au fost susținuți de copii, prieteni și rude sau s-au bazat pe sine însuși. Gradul de fericire al acestor seniori este înalt ceea ce a generat și o satisfacție și plăcere pe tot parcursul vieții. Este un **tip ideal** pentru seniorii implicați în studiul nostru, nefiind regăsită la nici un vârstnic interviat, această variantă în analiza cercetării.

În baza acestei clasificări a stimei de sine, fiecare dintre seniori este implicat într-o diversitate de activități, care le vor permite atingerea unei longevități frumoase alături de oamenii dragi sufletului lor. Din rezultatele cercetării reiese următoarele poziții ale seniorilor care aderă la următoarele forme, printre care:

1. *Bătrânețe activ – creativă* se referă la vârstnicii care indiferent de condițiile create continuă să muncească indiferent de vârstă, manifestă un mod activ de viață se integrează chiar în diferite activități de ajutorare a altor persoane.

2. *Bătrânețe de confort* fiind îndreptată asupra confortului individual, de la care persoana primește plăcere: cultivarea propriei individualități: înscrierea în diferite cursuri de dezvoltare a personalității citire, frecventarea unor cercuri sau grupuri de dans, implicarea în activități de informare prin utilizarea telefonului mobil a calculatorului; *căutarea unor hobby - uri noi, vizitarea muzeelor, teatrelor, sportului, odihnei etc.*

3. *Tipul familial al bătrâneții* – energia este îndreptată asupra familiei, creșterii nepoților, ajutorul copiilor, adesea transformat în status și rol gospodăresc. În acest caz, satisfacția de confort a persoanei este doar familia, fiind adesea percepută ca fericirea copiilor și nu a propriei personalități.

4. *Bătrânețe „sănătoasă”* – în centrul atenției acestor vârstnici este propria sănătate, care constituie scopul principal al vieții (respectarea cu strictețe a prescripțiilor medicale, administrarea unor diete, efectuarea zilnică a gimnasticii, odihna zilnică etc.). Adesea atitudinea extremă a sănătății duce la căutarea unor boli noi datorată îngrijorării exagerate.

Din cei 31 de seniori, doar 10 persoane se pot bucura de o bătrânețe reușită, fapt ce le oferă posibilitatea dezvoltării spirituale și educaționale continue. Rolul educației pe tot parcursul vieții, întărește și mai mult acceptarea vârstei, manifestată prin valoarea cheie specifică vârstnicilor – *înțelepciunea*, fiind acumulate cele mai multe opinii printre seniori și anume 11,9%. Capacitatea promovării modului sănătos de viață, devine obiectivul acceptării acestei vârste, ceea ce crește stima de sine printre seniori.

II. *Bătrânețe nereușită* este caracteristică persoanelor care au trăit momente complicate în viață, s-au ciocnit cu diverse probleme de sănătate, materiale, familiale etc., la care nu au reușit să le facă față, creând adesea disconfort pentru ei dar și pentru ceilalți membri ai societății. Astfel, în această formă se integrează:

1. *Persoane vârstnice agresive* - sunt supărate pe viața pe care o au, critică tot mediul care îi înconjoară, ei nu observă propriile vicii și toate pretențiile lor sunt îndreptate asupra altor oameni, atitudinea față de care este discriminatorie. Adesea aceștia trec prin stări depresive, resping și nu acceptă integrarea în instituții specializate pentru a fi tratați.

2. Persoane vârstnice la care *viața nu s-a realizat* conform modelului/ visurilor proprii. Aceste persoane își recunosc propriile greșeli, care pot conduce la apariția situațiilor de stres și depresie. Sunt considerați vârstnici „nefericiți”, având un nivel inferior de autoapreciere.

3. Persoane vârstnice ce *au probleme cronice de sănătate*, care întâmpină dificultăți

în acoperirea serviciilor de sănătate. Este tipul persoanelor care au scăpat perioada incipientă de identificare a problemelor de sănătate, având deja 4-5 boli cronice.

4. *Persoane vârstnice paupere* – lipsite de condiții decente de viață, posedă venituri modeste, refuză implicare atât familială, cât și comunitară. Refuză să susțină și ajute alte persoane, adesea făcând parte din această categorie.

Din cei 31 de vârstnici intervievați, pentru 18 dintre ei, situația este dificilă, deoarece întâmpină o diversitate de probleme sociale, printre care de bază este considerată, problema de sănătate, economice și familială, manifestată prin lipsa copiilor. Adesea sunt beneficiarii serviciilor sociale, ce sunt nevoiți să solicite ajutorul statului, dar și a societății civile pentru a-și putea asigura o îmbunătățire de „moment”. Devin persoane cu o stimă de sine joasă, înscriindu-se automat în tipurile de bătrânețe menționate anterior. Autoportretul psihosocial seniorului este bazat pe valori mai mult negative: *boală, pensie, singurătate, dependență*, care îi înscriu în aria persoanelor defavorizate.

CONCLUZII

Identificarea problemelor seniorilor, a gradului de acceptare individuală, dar și publică accentuează și mai mult prezenta stereotipurilor specifice societății moldovenești. Aderarea R. Moldova la o diversitate de proceduri și programe internaționale de promovarea a îmbătrânirii active și sănătoase, va putea accepta necesitățile seniorilor oferind posibilități de adaptare socială adecvată pentru toate categoriile de persoane.

Cercetarea și-a atins scopul, fiind identificate problemele, gradul de adaptare și fericire ale seniorilor, dar și oferirea recomandărilor pentru a le fi îmbunătățită viața pe care o trăiesc la moment.

Valori semnificative de 18 persoane, ne demonstrează faptul că la vârstnici predomină o stimă de sine joasă, nefiind susținuți de stat, de către copii, dar și alte instituții. Problemele cronice de sănătate accentuează și mai mult faptul, că cu toate că sunt la pensie, necesită susținere, protecție și ajutor permanent pentru a-și trăi viața la pensie. Cronicitatea problemelor îi integrează „forțat” în grupul seniorilor pasivi, care consideră îmbătrânirea activă drept – o muncă continuă pe tot parcursul vieții.

Ipoteza de basă a fost confirmată, rezultatele cercetării fiind expuse în acest articol, iar ipotezele cercetării de la care am pornit au luat în calcul faptul că, autoperceperea stimei de sine a persoanei vârstnice s-a format în baza: evaluării mediului intern sau situației reale a persoanei (*stare de sănătate, tipologia problemelor, starea de fericire trăită, optimism/pesimism*); dar și a celui extern al persoanei (*perceperea situației sociale și politice din țară*) și autoparcerea proprie în cadrul acestor elemente.

La seniorii intervievați, stima de sine a fost evaluată prin indicatorii: *înalt, neutru și scăzut* rezultate ce ar trebui să ne îngrijoreze, stabilind „prețul reformelor” și căutând soluții reale de schimbare a acestor atitudini. Aceste opinii stabilesc

Analiza cercetării a stabilit faptul că, nivelul stimei de sine în mare parte depinde de posibilitatea implicării în activitățile localității, de dorința și gradul de participare, dacă acest proces a fost demarat.

Aceste grupuri au fost stabilite în baza caracteristicilor specifice necesităților de bază al vârstnicilor, ținând cont de satisfacția vieții pe care au trăit-o, de gradul de fericire, de starea de sănătate și bunăstarea economică – indicatori subiectivi

Astfel, o dată cu vârsta se schimbă nu doar nivelul stimei de sine, dar și ierarhia valorilor: devenind din ce în ce mai mult stabilite anumite poziții discriminatorii la adresa seniorilor, starea de sănătate ale cărora este fragilă, integrându-i în grupul consumatorilor de servicii socio-medicale, astfel reducând participarea lor socială.

Ierarhia valorică este unul dintre indicatorii de autopercepere a stimei de sine a seniorilor, care doar în cazul *stimei de sine înaltă* și-a păstrat valoarea pozitivă, fiind specifică *înțelepciunii*, iar pentru seniorii ce au o *stimă de sine scăzută* există o altă imagine a bătrâneții caracteristică prin vslorile: *pensie, boală, singurătate, dependență, povară*. Din aceste considerente, stima de sine ale acestor persoane și este *scăzută* sau *joasă*, ceea ce impune oferirea unor servicii permanente acestor categorii de seniori.

Cultivarea educației sănătății prin propagarea programelor de susținere și promovare a modului activ și sănătos de viață încă din copilărie, ar putea asigura un alt model de viață activă și sănătoasă tuturor generațiilor. Acest lucru va promova o stimă de sine înaltă la seniori, ceea ce va fi întruchipat prin intermediul caracteristicilor bătrâneții reușite.

Îmbătrânirea reușită este un proces dinamic și continuu de adaptare și ajustare. Într-o anumită măsură, persoanele în vârstă cu dizabilități pot îmbătrâni cu succes.

Referințe:

1. Programul privind îmbătrânirea activă și sănătoasă pentru anii 2023- 2027. Disponibil: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-08-nu-894-mmpps-2023.modif__0.pdf [Accesat: 02.09.2023]
2. Planul Internațional de acțiuni de la Madrid privind îmbătrânirea. Chișinău: Pontos, 2006. 56 p. ISBN 978-9975- 72-240-7
3. Evaluarea realizării planului de acțiuni privind implementarea principiului îmbătrânirii active. Disponibil: <https://social.gov.md/wp-content/uploads/2022/03/Raportul-de-Evaluare-a-Planului-de-ac%C8%9Biuni-privind-implementarea-principiului-%C3%AEmb%C4%83tr%C3%A2nirii-active.pdf> [Accesat: 12.09.2023]
4. LYMBERY, M. *Social Work with Older people. Context, Policy and Practice*. London: SAGE Publications, 2005. ISBN 1-4129- 0204-5. 242 p.
5. Active Ageing A Policy Framework. Disponibil: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/67215/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf?sequence=1 [Accesat: 17.08.2023]
6. LIHUI, L., XINYI, X. *The perspectives on successful aging among the older adults*. Disponibil: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1670675/FULLTEXT01.pdf> 5. [Accesat: 17.08.2023]